

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie rolnictwa, obszarów wiejskich i zrównoważonego rozwoju w krajach Partnerstwa Wschodniego

(opinia z inicjatywy własnej)

(2016/C 013/20)

Sprawozdawca: Dilyana SŁAWOWA

Na 504. sesji plenarnej w dniach 21–22 stycznia 2015 r. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny postanowił, zgodnie z art. 29 ust. 2 regulaminu wewnętrznego, sporządzić opinię z inicjatywy własnej w sprawie

rolnictwa, obszarów wiejskich i rozwoju zrównoważonego w krajach Partnerstwa Wschodniego

(opinia z inicjatywy własnej).

Sekcja Stosunków Zewnętrznych, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię 16 lipca 2015 r.

Na 510. sesji plenarnej w dniach 16–17 września 2015 r. (posiedzenie z 16 września) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny przyjął 217 głosami (6 osób wstrzymało się od głosu) – następującą opinię:

1. Wnioski i zalecenia

1.1. UE powinna budować silne partnerstwa ze swymi sąsiadami. Musimy rozwijać ścisłą współpracę z sąsiadującymi z nami krajami w celu dalszego wzmocnienia więzi gospodarczych i politycznych⁽¹⁾. Wydarzenia w krajach Europy Wschodniej i Kaukazu Południowego mają swoje reperkusje dla UE. Wraz z poszerzeniem UE kraje te stały się bliższymi sąsiadami Unii, a ich bezpieczeństwo, stabilność i dobrobyt w coraz większym stopniu oddziałują na te same sfery w UE. Ścisła współpraca między UE a jej wschodnioeuropejskimi partnerami – Armenią, Azerbejdżanem, Białorusią, Gruzją, Mołdawią i Ukrainą (a także między nimi) – ma pierwszoplanowe znaczenie dla stosunków zewnętrznych UE.

1.2. UE angażuje się na rzecz wzrostu gospodarczego i stabilności w krajach sąsiednich objętych Partnerstwem Wschodnim, uznając znaczenie rolnictwa, a także sektorów niższego i wyższego szczebla dla utrzymania i rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich.

1.3. Dla sześciu krajów Partnerstwa Wschodniego (PW) priorytetem jest nadal rozwój gospodarczy poprzez przepływ kapitału, towarów, ludzi i know-how. Można go osiągnąć jedynie w bezpiecznym środowisku, które jest warunkiem wstępnym zrównoważonego rozwoju, dzięki przezwyciężeniu powszechnej korupcji.

1.4. EKES zachęca do procesu dywersyfikacji obszarów wiejskich w krajach Partnerstwa Wschodniego, co może być dodatkowym źródłem dochodów dzięki alternatywnym działaniom i możliwościom większego zatrudnienia.

1.5. EKES popiera Komisję Europejską w jej wysiłkach na rzecz ustanowienia stałego dialogu na temat rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich ze wszystkimi krajami partnerskimi i jest gotów pomagać we wdrażaniu polityki i związanych z nią reform wszystkim podmiotom, które są zaangażowane w uczynienie rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich kluczowym sektorem w ich współpracy z UE. Większość inwestycji UE powinna koncentrować się na krajach, które nadały rolnictwu i rozwojowi obszarów wiejskich pierwszoplanowe znaczenie.

⁽¹⁾ Wspólny dokument konsultacyjny „W stronę nowej europejskiej polityki sąsiedztwa”, 4 marca 2015 r.

1.6. EKES nalega, by UE pomagała krajom Partnerstwa Wschodniego przy opracowywaniu, we współpracy ze wszystkimi odpowiednimi zainteresowanymi stronami, długoterminowych strategii w zakresie rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich oraz przy tworzeniu niezbędnych zdolności instytucjonalnych na szczeblu krajowym i lokalnym.

1.7. EKES wyraża pragnienie, by po wdrożeniu przydzielonych krajom Partnerstwa Wschodniego środków UE zastosowano solidny system monitorowania.

1.8. EKES wzywa do strategicznej modernizacji sektora rolnego w krajach Partnerstwa Wschodniego, co przyczyni się do wzrostu krajowej produkcji zdrowej żywności w sposób zrównoważony. EKES uważa, że UE powinna dalej pomagać krajom Partnerstwa Wschodniego w poprawie standardów sanitarnych i fitosanitarnych ich produktów oraz w opracowywaniu programów rozwoju obszarów wiejskich. Ma nadzieję, że DCFTA zostanie odpowiednio wdrożona i będzie również skuteczna w tym obszarze.

1.9. EKES przywiązuje dużą wagę do Programu Europejskiego Sąsiedztwa na Rzecz Rolnictwa i Rozwoju Wsi (ENPARD), który został ustanowiony w celu wspierania sektora, i ma nadzieję, że program ten, wraz z realizowanymi lub planowanymi programami w innych krajach, doprowadzi do trwałego postępu w rolnictwie i poprawy warunków życia na obszarach wiejskich w całym regionie objętym Partnerstwem Wschodnim.

1.10. EKES zdecydowanie wyraża gotowość dzielenia się doświadczeniami i wiedzą specjalistyczną UE w kontekście silnego partnerstwa na rzecz rozwoju obszarów wiejskich i zrównoważonego rozwoju potencjału rolnego tych regionów w ramach programów ENPARD. Przyczyni się to nie tylko do tworzenia miejsc pracy, ale także do poprawy jakości życia mieszkańców obszarów wiejskich. Ponadto wsparcie dla rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich jest również kluczowym elementem zaangażowania UE na rzecz wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu w krajach sąsiednich.

1.11. EKES nalega, by mieć na uwadze doświadczenia UE w zakresie reformy rolnictwa i obszarów wiejskich w krajach ubiegających się o członkostwo oraz różnorodność działań i wysiłków w krajach partnerskich. EKES wzywa do skoncentrowania się na udziale społeczeństwa obywatelskiego i do zaangażowania zainteresowanych stron w tym sektorze.

1.12. W niniejszej opinii EKES wyraża również jasno swe życzenie, by społeczeństwo obywatelskie było znacznie szerzej reprezentowane w Platformie 2 „Integracja gospodarcza i konwergencja z polityką UE”: w zespole ds. rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich, zespole ds. środowiska i zmiany klimatu – w odniesieniu do promowania technologii przyjaznych środowisku, ekoinnowacji i różnorodności biologicznej, w zespole ds. kwestii sanitarnych i fitosanitarnych w handlu oraz w zespole ds. MŚP, gdzie specjalistyczna wiedza i umiejętności Komitetu wnoszą przydatny wkład.

1.13. Wsparcie dla rolnictwa mogłoby stać się jednym z najważniejszych elementów reform gospodarczych w krajach Partnerstwa Wschodniego, a reformy te mogłyby przyczynić się do wzmocnienia stosunków gospodarczych i handlowych z UE. Pozwoliłoby to również zapewnić solidną ochronę przed zakłóceniami w handlu z innymi partnerami.

2. Kontekst

2.1. Partnerstwo Wschodnie dotyczy sześciu krajów położonych na dwóch obszarach geograficznych: Gruzji, Armenii i Azerbejdżanu na Kaukazie Południowym na pograniczu Europy Wschodniej i Azji Południowo-Zachodniej między Morzem Czarnym a Kaspijskim oraz Mołdawii, Ukrainy i Białorusi. Sytuacja w krajach Partnerstwa Wschodniego jest stosunkowo dynamiczna. Dwa spośród tych krajów – Białoruś i Armenia⁽²⁾ – są już członkami Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej. Kryzys na Ukrainie wciąż trwa, a wraz z nim następuje stałe pogarszanie się instytucji państwowych i stanu praworządności, co wydaje się prowadzić do zjawiska masowego wykupu gruntów⁽³⁾. Wciąż trwają starcia na granicy armeńsko-azerbejdżańskiej, co wpływa na rozwój tego regionu.

⁽²⁾ W dniu 29 maja 2014 r. prezydenci Rosji, Białorusi i Kazachstanu podpisali Traktat o Eurazjatyckiej Unii Gospodarczej, zaś traktat o przystąpieniu Armenii został podpisany w dniu 9 października 2014 r. i wszedł w życie w dniu 2 stycznia 2015 r.

⁽³⁾ http://www.bundestag.de/presse/hib/2015_01/-/357564

2.2. Komitet wydał opinie dotyczące kwestii Partnerstwa Wschodniego⁽⁴⁾, lecz nigdy nie zajmował się problemami obszarów wiejskich, rolnictwa i zrównoważonego rozwoju w tych krajach. Niniejsza opinia będzie się zatem koncentrować na możliwościach lepszego rozwoju obszarów wiejskich oraz osiągnięcia zrównoważonego rozwoju w krajach Partnerstwa Wschodniego.

2.3. UE uznaje znaczenie rolnictwa, obszarów wiejskich i zrównoważonego rozwoju w krajach Partnerstwa Wschodniego i zainicjowała program ENPARD w celu wsparcia tego sektora.

2.4. Platformy są głównym narzędziem, jeśli chodzi o wielostronne działania w ramach Partnerstwa Wschodniego. Platforma 2 dotyczy integracji gospodarczej między krajami partnerskimi a UE oraz konwergencji z kierunkami polityki UE i przyczynia się tym samym do realizacji celów Partnerstwa Wschodniego. Celem platformy 2 oraz jej różnych zespołów i obszarów prac jest wniesienie wkładu w inteligentny, zrównoważony i sprzyjający włączeniu społecznemu rozwój gospodarki wolnorynkowej w krajach partnerskich.

2.5. Ze względu na znaczenie rolnictwa i obszarów wiejskich dla dalszego zrównoważonego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju krajów Partnerstwa Wschodniego, pod koniec 2012 r. utworzono zespół ds. rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich, który jest powiązany z ENPARD.

2.6. Zespół ds. środowiska i zmiany klimatu koncentruje się na współpracy w zakresie egzekwowania układów o stowarzyszeniu oraz stopniowego zbliżenia przepisów do dorobku prawnego UE w dziedzinie środowiska i zmiany klimatu. Obejmuje to dążenie do dostosowania się do standardów UE, wymianę informacji i najlepszych praktyk, budowanie zdolności administracyjnych oraz wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego. Motywem przewodnim dyskusji i działań są między innymi ograniczenie i recykling odpadów, zanieczyszczenie powietrza, różnorodność biologiczna oraz gospodarka wodna. Zespół stara się również rozwinąć dialog regionalny w sprawie polityki przeciwdziałania zmianie klimatu w celu zwiększenia widoczności i potencjału negocjacyjnego krajów partnerskich oraz współpracy z państwami członkowskimi UE podczas światowych negocjacji w sprawie klimatu.

2.7. W 2014 r. poczyniono znaczne postępy w zakresie Partnerstwa Wschodniego. Nowe układy o stowarzyszeniu podpisane z Gruzją, Mołdawią i Ukrainą są już tymczasowo stosowane. W wypadku Gruzji i Mołdawii tymczasowe stosowanie obejmuje już pogłębioną i kompleksową strefę wolnego handlu (DCFTA), a w wypadku Ukrainy tymczasowe stosowanie tej części umowy zostało odłożone do końca 2015 r. Układy o stowarzyszeniu oraz pogłębione i kompleksowe strefy wolnego handlu opierają się na ambitnych programach reformy politycznej, gospodarczej i społecznej, umożliwiających zbliżenie wschodnich krajów partnerskich do UE.

3. Uwagi ogólne

3.1. Sektory rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich w krajach Partnerstwa Wschodniego mają różny charakter, względną wielkość i skład, w zależności od tradycji, kultur i metod organizacyjnych tych krajów. Ich naturalne ograniczenia są wypadkową klimatu, zasobów naturalnych i położenia geograficznego.

3.2. W rolnictwie, które jest istotnym sektorem gospodarek wszystkich krajów Partnerstwa Wschodniego, zatrudniona jest znaczna część ludności i po dziesięcioleciach zmagania się z trudnościami nadal ma ono duży potencjał rozwoju. Należy dołożyć wszelkich starań, by rozwój bardziej wydajnego sektora rolnego przyniósł korzyści rolnikom i obszarom wiejskim.

3.3. Wiele krajów Partnerstwa Wschodniego ma dużą populację wiejską, która do pewnego stopnia utrzymuje się z małych i rozproszonych działek oraz pastwisk należących do państwa lub gminy. Ci drobni właściciele dysponują bardzo ograniczonymi zasobami o niewielkim potencjale wzrostu. W wielu przypadkach prawie całość krajowej produkcji rolnej pochodzi od drobnych producentów. Produkty pochodzące z małych gospodarstw często są wytwarzane przede wszystkim na własne potrzeby lub częściowo na własne potrzeby. Sprzedaż wszelkich nadwyżek jest utrudniona z uwagi na ograniczone połączenia ze zorganizowanymi rynkami oraz podupadłą i zniszczoną infrastrukturę obszarów wiejskich. Głównymi problemami (zwłaszcza na Kaukazie Południowym) są brak współpracy, szkolenia i kształcenia w zakresie rolnictwa, a także odpowiedniego systemu podatkowego.

⁽⁴⁾ Dz.U. C 12 z 15.1.2015, s. 48, Dz.U. C 161 z 6.6.2013, s. 40, Dz.U. C 299 z 4.10.2012, s. 34, Dz.U. C 248 z 25.8.2011, s. 37, Dz.U. C 277 z 17.11.2009, s. 30.

3.4. Dynamika rynków rolnych, a także zmienność cen żywności uświadomiły fakt, że kraje Partnerstwa Wschodniego powinny opracować politykę rolną i politykę rozwoju obszarów wiejskich, w tym środki na rzecz drobnych producentów rolnych. Z jednej strony kraje te powinny unowocześnić rolnictwo i zwiększyć produkcję w oparciu o trwałe podstawy, z drugiej zaś strony, muszą rozwijać obszary wiejskie i infrastrukturę oraz zwiększać możliwości uzyskania dochodu, zapewniając lepszą jakość życia i pomyślniejsze perspektywy dla rodzin.

3.5. W większości krajów realizowane są programy rozwoju regionalnego, w tym programy pilotażowe, mające na celu zaoferowanie mieszkańcom alternatywnych możliwości zatrudnienia i uzyskiwania dochodów na obszarach wiejskich. Mają się one przyczynić do rozwoju i dywersyfikacji gospodarczej obszarów wiejskich, a także zmniejszyć dysproporcje regionalne⁽⁵⁾.

3.6. Od dawna traktuje się ludność obszarów wiejskich we wszystkich krajach Partnerstwa Wschodniego jako swojego rodzaju trwały element i często pomija się ją w ramach strategii politycznych i w procesie programowania. Jednym ze skutków tej próżni politycznej jest stopniowe wyludnianie się obszarów wiejskich, gdyż aktywna zawodowo ludność migruje do miast lub za granicę. Te negatywne tendencje demograficzne w połączeniu z zapotrzebowaniem na dynamiczną siłę roboczą w celu wsparcia przemysłu rolnego wymagają podniesienia jakości infrastruktury i ochrony zdrowia, a także opracowania bardziej zdecydowanej polityki i większego zaangażowania instytucjonalnego.

3.7. Rolnictwo Kaukazu Południowego nie wykorzystuje w pełni swojego potencjału i obecnie odznacza się niską wydajnością i konkurencyjnością. Do problemów utrudniających rozwój sektora rolnego należą: degradacja kapitału naturalnego (gruntów, wód, lasów itp.), tereny górskie, zmniejszenie produkcji roślinnej i zwierzęcej, szkody dla różnorodności biologicznej i wahania równowagi ekologicznej. Ubóstwo na wsi, brak możliwości zatrudnienia i niski poziom życia na obszarach wiejskich znajdują się wśród czynników przyczyniających się do trudnej sytuacji obszarów wiejskich Kaukazu Południowego.

3.8. W krajach Partnerstwa Wschodniego nadal istnieją luki w zakresie norm, uregulowań, przepisów i porównywalnych informacji. Należy wprowadzić wspólne normy, które muszą spełniać standardy międzynarodowe i unijne, łącznie ze środkami zapewniającymi przestrzeganie przyjętych uregulowań – mechanizmami kontroli i nadzoru w odniesieniu do istniejących przepisów. Słabo rozwinięte systemy bezpieczeństwa żywności i zdrowia zwierząt, zwłaszcza w państwach Kaukazu Południowego, wymagają wysiłków i działań w dziedzinie dostosowania się do norm sanitarnych i fitosanitarnych, zwłaszcza weterynaryjno-sanitarnych norm dotyczących zwierząt i produktów pochodzenia zwierzęcego.

3.9. EKES uważa, że należy dołożyć wszelkich starań, by zapewnić, że rozwój bardziej wydajnego sektora rolnego przyniesie korzyści konsumentom, rolnikom i ogólnie obszarom wiejskim, które we wszystkich krajach należą zwykle do obszarów uboższych. Mając to na uwadze, w ostatnich latach UE zainicjowała wraz ze swymi wschodnimi partnerami szeroką gamę programów. Programy te są zróżnicowane – poczynając od przekazywania określonej pomocy technicznej a kończąc na szeroko zakrojonych programach sektorowych i wspieraniu gruntownych reform w dziedzinie rolnictwa, rozwoju obszarów wiejskich i bezpieczeństwa żywności. EKES opowiada się w każdym razie za ścisłym monitorowaniem skuteczności reform rolnych w krajach Partnerstwa Wschodniego.

3.10. EKES zachęca Komisję i Parlament Europejski do odnowienia i pogłębienia dialogu politycznego na temat planowania strategicznego oraz reform w dziedzinach rolnictwa, leśnictwa i zrównoważonego rozwoju na poziomie poszczególnych krajów, zgodnie z ustalonymi zasadami, przy jednoczesnym zwiększeniu konkurencyjności struktur rolniczych i przejrzystości krajowych rynków rolnych.

3.11. EKES uważa, że w celu wspierania procesu rozwoju rolnictwa w krajach Partnerstwa Wschodniego należy przede wszystkim tworzyć i wzmacniać lokalne organizacje rolnicze poprzez projekty rozwoju mające zwiększać możliwości reprezentowania interesów rolników oraz ich udział w procesie podejmowania decyzji.

⁽⁵⁾ W 2014 r. Gruzja rozpoczęła drugi program rozwoju regionalnego, by wesprzeć rozwój społeczno-gospodarczy wszystkich swych dziewięciu regionów, a także poprawić warunki życia ludności. W 2014 r. w Armenii kontynuowano wdrażanie programu wsparcia rozwoju regionalnego. Mołdawia czerpie korzyści z nowego projektu usprawniającego planowanie regionalne i sekwencje projektów dla regionów rozwoju w swej części północnej, południowej i środkowej. W Azerbejdżanie zapoczątkowano nowy program rozwoju regionalnego.

3.12. Przedsiębiorczość powinna być głównym elementem działalności UE w krajach Partnerstwa Wschodniego. Nie należy zapominać, że promocja przedsiębiorczości na obszarach wiejskich ma wielkie znaczenie i że można ją prowadzić, zapewniając odpowiednie otoczenie biznesowe: dostęp do kapitału na rozruch, kredytów bankowych i odpowiednich zachęt podatkowych.

3.13. EKES uważa, że podstawowe znaczenie ma podkreślenie i wzmocnienie roli kobiet i młodych ludzi w gospodarstwach rolnych oraz w środowisku wiejskim za pomocą szerszego włączenia ich w szkolenia zawodowe i specjalne środki w planach rozwoju obszarów wiejskich.

3.14. EKES ma nadzieję, że zespół ds. środowiska i zmiany klimatu odniesie sukces w realizacji trzech następujących projektów w ramach Platformy 2 „Integracja gospodarcza i konwergencja z polityką UE”: wspólnego systemu informacji o środowisku (SEIS) ⁽⁶⁾, projektu GREEN ⁽⁷⁾ oraz pakietu Clima East ⁽⁸⁾.

3.15. EKES wzywa Komisję Europejską i Parlament Europejski do kontynuowania wysiłków na rzecz usprawnienia zarządzania środowiskiem oraz systemów gromadzenia danych i zarządzania nimi w regionie Partnerstwa Wschodniego, do wspierania państw Partnerstwa Wschodniego w zakresie łagodzenia zmiany klimatu i dostosowania się do tej zmiany, do skoncentrowania się na środkach polityki ekologicznej i do przedstawienia zrównoważonych modeli konsumpcji i produkcji.

3.16. EKES uznaje znaczenie programu zrównoważonego rozwoju „Ekologizacja gospodarki w ramach sąsiedztwa wschodniego” (EaP GREEN), który jest realizowany przez OECD we współpracy z UNECE, UNEP i UNIDO w celu pomocy krajom należącym do Partnerstwa Wschodniego UE w przechodzeniu na gospodarkę ekologiczną.

4. Uwagi dotyczące poszczególnych państw

4.1. Armenia

4.1.1. Rolnictwo jest głównym sektorem gospodarczym w Armenii, gdzie około jedna trzecia ludności żyje na słabo zaludnionych i górskich obszarach wiejskich, a istotnym źródłem utrzymania jest niskonakładowa produkcja rolna całkowicie na własne potrzeby i częściowo na własne potrzeby. Praktycznie cały produkt rolny brutto (ok. 97 %) wytwarzają małe gospodarstwa rolne.

4.1.2. Armenia wdrożyła jeden z najbardziej kompleksowych programów reformy rolnej. Do połowy 1994 r. większość gruntów rolnych sprywatyzowano. W rezultacie grunty zostały podzielone na ponad 1,2 mln działek.

4.1.3. Armenia ma ograniczone zasoby gruntów, gdyż grunty orne stanowią jedynie 16,8 % jej całkowitej powierzchni. Żyzne gleby wulkaniczne umożliwiają uprawę pszenicy i jęczmienia, a także wypas zwierząt. Do upraw nawadnianych należą morele, brzoskwinie, śliwki, jabłka, wiśnie, orzechy włoskie, pigwy, figi, granaty, inne owoce i winogrona, które stanowią podstawę okowity o międzynarodowej sławie.

4.1.4. Negocjacje dotyczące układu o stowarzyszeniu, w tym DCFTA, zakończyły się w lipcu 2013 r. Biorąc jednak pod uwagę ogłoszone we wrześniu 2013 r. przystąpienie Armenii do unii celnej, układ o stowarzyszeniu, który był niezgodny z członkostwem w unii celnej, nie został podpisany. Unia Europejska kontynuuje współpracę z Armenią we wszystkich obszarach zgodnych z tym wyborem.

4.2. Azerbejdżan

4.2.1. Ze względu na to, że głównym sektorem gospodarki Azerbejdżanu jest ropa naftowa i gaz ziemny, rolnictwo jest kluczowym elementem sektorów gospodarki opartych na surowcach innych niż ropa. Prawie połowa ludności azerskiej mieszka na obszarach wiejskich i ich źródło utrzymania zależne jest od rolnictwa.

⁽⁶⁾ Projekt ten ma na celu promowanie ochrony środowiska w regionie Partnerstwa Wschodniego poprzez rozszerzenie zasad systemu SEIS na ten obszar.

⁽⁷⁾ Ogólnym celem projektu GREEN jest wspieranie krajów partnerskich w ich wysiłkach na rzecz przejścia do bardziej ekologicznej gospodarki poprzez oddzielenie wzrostu gospodarczego od degradacji środowiska i wyczerpywania zasobów.

⁽⁸⁾ Pakiet Clima East wspiera łagodzenie zmiany klimatu i przystosowywanie się do niej w regionie sąsiedztwa wschodniego, a jego celem jest stopniowe dostosowanie do dorobku prawnego UE w dziedzinie środowiska i zmiany klimatu.

4.2.2. Najpowszechniejsze są gospodarstwa wielouprawowe, o podobnej strukturze upraw. Do głównych upraw rolnych w Azerbejdżanie należą uprawy rynkowe, winogrona, bawełna, tytoń, owoce cytrusowe oraz warzywa. Zwierzęta gospodarskie, produkty mleczarskie, wina i napoje spirytusowe są również istotnymi produktami rolnymi.

4.2.3. W 2010 r. UE i Azerbejdżan rozpoczęły negocjacje w sprawie układu o stowarzyszeniu (z wyłączeniem DCFTA w związku z wciąż nierozpatrzoną wnioskiem o przyjęcie do WTO). W 1997 r. rząd Azerbejdżanu złożył do Sekretariatu WTO oficjalny wniosek o członkostwo, który nadal jest przedmiotem rozmów.

4.3. **Białoruś**

4.3.1. Sektor rolny na Białorusi zatrudnia około jednej dziesiątej siły roboczej i jest zdominowany przez duże kolektywne i państwowe gospodarstwa rolne. W większej części kraju występują gospodarstwa wielouprawowe łączące uprawę roślin z hodowlą zwierząt. Ziemiaki, buraki cukrowe, jęczmień, pszenica, żyto i kukurydza to inne istotne uprawy. Spora część zboża wykorzystywana jest jako pasza dla zwierząt. Głównymi zwierzętami gospodarskimi są bydło, drób i trzoda chlewna. Niemal dwie piąte Białorusi pokryte są lasami, które są wykorzystywane do produkcji wyrobów z drewna i papieru.

4.3.2. W reakcji na sytuację polityczną w tym kraju, w 1997 r. zamrożono ratyfikację umowy o partnerstwie i współpracy UE–Białoruś (wynegocjowaną w 1995 r.).

4.3.3. Białoruś przedstawiła wniosek o członkostwo w WTO w 1993 r. Proces przystąpienia wciąż trwa.

4.4. **Gruzja**

4.4.1. Rolnictwo w Gruzji ma zasadnicze znaczenie dla ludności tego kraju, gdyż stanowi istotne zabezpieczenie na obszarach wiejskich, które zamieszkuje prawie połowa ludności. Obszary wiejskie są bardzo rozdrobnione: 95 % producentów rolnych posiada małe gospodarstwa, zazwyczaj około 1,2 hektara i 2 krów na rodzinę. Proces prywatyzacji gruntów w latach 90. zwiększył to rozdrobnienie i doprowadził do powstania nowej klasy około pół miliona „rolników” zaklasyfikowanych jako rolnicy samozatrudnieni.

4.4.2. Mleko i mięso są produktami rolnymi najwyższej wartości. Hodowcy zapewniają zwierzętom bardzo mało wysokiej jakości paszy, opierając się na bezpłatnym lub bardzo tanim wypasie, a w okresie zimowym – na sianie. Nie tylko sprawia to, że wydajność mleczna jest niska, lecz znacznie utrudnia również konkurencyjną produkcję mięsa. Produkcja wina jest również bardzo istotnym elementem sektora rolnego. Większość działalności rolniczej koncentruje się na żyznych równinach zalewowych położonych w dolinach rzek, a głównym produktem są owoce cytrusowe, winogrona i orzechy.

4.4.3. Stosunki pomiędzy UE a Gruzją regulowała umowa o partnerstwie i współpracy (UPiW), którą zastąpił układ o stowarzyszeniu UE–Gruzja, obejmujący DCFTA, podpisany 27 czerwca 2014 r. i stosowany tymczasowo od 1 września 2014 r. Jeżeli chodzi o handel produktami rolnymi, w DCFTA poczyniono ambitne ustępstwa. Import produktów rolnych UE do Gruzji został w pełni zliberalizowany.

4.5. **Mołdawia**

4.5.1. Rolnictwo jest niezwykle ważne dla Mołdawii. Grunty rolne stanowią około 75 % całkowitej powierzchni i są w większości wykorzystywane do upraw innych niż wieloletnie. Około jednej dziesiątej gruntów jest wykorzystywanych do upraw trwałych. Mołdawskie społeczeństwo ma w przeważającej mierze wiejski charakter. Sektor rolnictwa zatrudnia 26,4 % osób czynnych zawodowo i generuje 14,6 % PKB kraju.

4.5.2. W wyniku reformy rolnej struktura użytkowania gruntów rolnych uległa zmianie. Po prywatyzacji w latach 90. duża część gruntów ma nadal charakter niewielkich pojedynczych działek. Proces prywatyzacji sprawił, że posiadane grunty (około 1 mln właścicieli) mają przeciętnie wielkość 1,4 ha i dzielą się na odrębne działki w oparciu o rodzaj gruntów (grunty orne, sady, winnice). Ze wszystkich gruntów rolnych 0,66 mln ha jest przedmiotem publicznej formy własności (26,2 %), a 1,84 mln ha – prywatnej formy własności i/lub użytkowania (73,8 %).

4.5.3. Pod względem wartości produkcji rolnej, produkcja roślinna wnosi ponad dwie trzecie łącznej wartości, a produkcja zwierzęca i usługi odpowiednio – około 30 % i 2,4 %. Winogrona i mleko są produktami rolnymi najwyższej wartości.

4.5.4. Od 1998 r. stosunki pomiędzy UE a Mołdawią regulowała umowa o partnerstwie i współpracy, którą zastąpił podpisany 27 czerwca 2014 r. układ o stowarzyszeniu UE–Mołdawia, obejmujący DCFTA obowiązującą tymczasowo od 1 września 2014 r.

4.6. **Ukraina**

4.6.1. Częściowo z powodu bogatych gleb i korzystnego klimatu produkcja roślinna na Ukrainie jest bardzo dobrze rozwinięta. Produkcja zbóż i ziemniaków należy do największych w Europie. Ukraina jest jednym z największych na świecie producentów buraków cukrowych i oleju słonecznikowego. Ukraiński sektor hodowli pozostaje w tyle za sektorem upraw, lecz jego całkowita produkcja jest nadal znacznie większa niż w większości innych krajów europejskich.

4.6.2. Nowy układ o stowarzyszeniu, w tym DCFTA, został wynegocjowany w latach 2007–2011 i parafowany w 2012 r. Części polityczne układu zostały ostatecznie podpisane 21 marca 2014 r., a pozostałe części umowy, w tym DCFTA, w dniu 27 czerwca 2014 r. Od 23 kwietnia 2014 r. UE jednostronnie zapewnia autonomiczne preferencje handlowe, by w obecnej sytuacji wesprzeć Ukrainę.

4.6.3. Finansowany przez UE projekt pt. „Poprawa systemu kontroli bezpieczeństwa żywności na Ukrainie” (IFSSU) został zapoczątkowany w lipcu 2014 r. w celu poprawy jakości sanitarnej ukraińskich produktów spożywczych i zwiększenia zaufania ukraińskich konsumentów do produkcji krajowej. UE pomaga również państwowym służbom weterynaryjnym i fitosanitarnym Ukrainy w usprawnieniu systemu zapewniania bezpieczeństwa żywności „od pola do stołu”. Projekt IFSSU, na który przeznaczono budżet w wysokości prawie 3,8 mln EUR na 33 miesiące, wpisuje się w priorytet „Bezpieczeństwo żywności i bezpieczeństwo żywnościowe”.

5. **Rola programu ENPARD**

5.1. Program Europejskiego Sąsiedztwa na Rzecz Rolnictwa i Rozwoju Wsi (ENPARD) ustanowiono w dwóch wspólnych komunikatach Komisji Europejskiej i Europejskiej Służby Działań Zewnętrznych z marca i maja 2011 roku w ramach zobowiązania UE na rzecz wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu i stabilności w jej sąsiedztwie, uznając znaczenie rolnictwa dla bezpieczeństwa żywnościowego, zrównoważonej produkcji i zatrudnienia na obszarach wiejskich.

5.2. UE proponuje wszystkim krajom partnerskim dialog na temat ENPARD i jest gotowa pomagać we wdrażaniu strategii programu ENPARD i związanych z nim reform wszystkim podmiotom zaangażowanym w uczynienie rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich centralnym punktem ich współpracy z UE. Działania te obejmują pomoc w zakresie przygotowywania długoterminowych strategii rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich ze wszystkimi odpowiednimi zainteresowanymi stronami oraz w zakresie budowania niezbędnych zdolności instytucjonalnych na szczeblu krajowym i lokalnym.

5.3. Program ten przynosi już wyniki w Gruzji, takie jak: ustawa o spółdzielniach rolniczych, sieć 54 „ośrodków informacyjno-konsultacyjnych strategii rolnej” itp. W ramach inicjatywy ENPARD w Gruzji Unia Europejska przyznała 11 marca 2014 r. cztery dotacje o łącznej wartości 15 mln EUR przeznaczone na wsparcie dla drobnych producentów rolnych. Projekty te pomogą w założeniu ponad 160 spółdzielni, zapewniając pomoc techniczną, i będą adresowane do wszystkich regionów Gruzji. Celem spółdzielni jest umożliwienie drobnym producentom rolnym zrzeszania się, uzyskania korzyści skali, zwiększenia wydajności i poprawy powiązań z rynkami. Całkowita pomoc ENPARD dla Gruzji wynosi 52 mln EUR w ciągu 5 lat (od marca 2013 r. do marca 2018 r.).

5.4. Pomoc UE dla Armenii w latach 2011–2013 wyniosła 157 mln EUR (w porównaniu z 98,4 mln EUR na lata 2007–2010). W grudniu 2013 r. UE przyjęła nowe środki w wysokości 41 mln EUR w celu wspierania społeczeństwa obywatelskiego, rozwoju regionalnego i rolnictwa w Armenii w ramach europejskiej polityki sąsiedztwa. Z tej łącznej kwoty 25 mln EUR przeznaczono na realizację inicjatywy ENPARD w Armenii. Środki te zostaną przeznaczone zwłaszcza na poprawę wyników instytucji związanych z rolnictwem, wsparcie rozwoju stowarzyszeń rolników, opracowanie statystyk rolnych oraz zwiększenie dostępu obywateli armeńskich do bardziej przystępnej cenowo żywności. Dotyczy to również poprawy warunków na obszarach wiejskich poprzez tworzenie miejsc pracy, rozwój partnerstw publiczno-prywatnych i szkolenie siły roboczej.

5.5. W przypadku Mołdawii program „Stymulacja gospodarki na obszarach wiejskich”, który jest realizowany od 2010 r., okazał się użytecznym instrumentem tworzenia miejsc pracy w prowincjach tego kraju. Stwierdzono, że w latach 2014–2017 kluczowym obszarem współpracy UE–Mołdawia na rzecz rozwoju są rolnictwo i rozwój obszarów wiejskich, na pomoc którym przeznaczono 100–120 mln EUR. W związku z tym latem 2014 r. przyjęto kompleksowy program ENPARD dla Mołdawii o budżecie 64 mln EUR, który to program zaczęto wprowadzać na początku 2015 r. Dzięki wsparciu budżetowemu i pomocy technicznej program będzie wspomagać opracowaną przez rząd długoterminową i wszechstronną strategię rozwoju sektora. Ta pomoc finansowa pomoże podnieść konkurencyjność sektora rolnego i pogłębi dyskusję na temat opracowywania nowej polityki.

6. Rola EKES-u

6.1. EKES, który ma świadomość zasadniczej roli społeczeństwa obywatelskiego w krajach Partnerstwa Wschodniego, jest gotów odgrywać aktywną rolę i dzielić się swoją wiedzą fachową w celu zbudowania bardziej efektywnego sektora rolnego, w szczególności poprzez:

- pomoc w sporządzaniu katalogu organizacji społeczeństwa obywatelskiego w sferze rolnictwa i rozwoju zrównoważonego oraz w poprawie sytuacji dzięki otwartemu i bezpośredniemu dialogowi z szerokim gronem zainteresowanych podmiotów,
- dzielenie się swoją wiedzą fachową, w tym pochodzącą z nowych państw członkowskich UE, przy określaniu szczegółowych kryteriów i procesów tworzenia prawdziwie reprezentatywnych organizacji społeczeństwa obywatelskiego w dziedzinie rolnictwa i ochrony środowiska oraz ich włączenia w proces decyzyjny w krajach Partnerstwa Wschodniego,
- wymianę sprawdzonych rozwiązań w dziedzinach takich jak rolnictwo, rozwój obszarów wiejskich, rozwój zrównoważony, przedsiębiorczość i społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw,
- bardziej aktywny udział w pracach Platformy 2 Partnerstwa Wschodniego „Integracja gospodarcza i konwergencja z polityką UE”, zwłaszcza w zespole ds. rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich, a także w zespole ds. środowiska i zmiany klimatu w odniesieniu do promowania technologii przyjaznych środowisku, ekoinnowacji i różnorodności biologicznej.

Bruksela, dnia 16 września 2015 r.

Henri MALOSSE
Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego

ZAŁĄCZNIK I⁽¹⁾

Pomoc UE dla krajów Partnerstwa Wschodniego (2014–2020)

Państwo	Przydział środków w latach 2014–2017 (mln EUR)	Kluczowy sektor	Indykatorywna alokacja (%)
Armenia	140–170	Rozwój sektora prywatnego	35
		Reforma administracji publicznej	25
		Reforma wymiaru sprawiedliwości	20
Azerbejdżan	77– 4	Rozwój regionalny i rozwój obszarów wiejskich	40
		Reforma wymiaru sprawiedliwości	20
		Kształcenie i rozwój umiejętności	20
Białoruś	71–89	Włączenie społeczne	30
		Środowisko naturalne	25
		Lokalny/regionalny rozwój gospodarczy	25
Gruzja	335–410	Reforma administracji publicznej	25
		Rolnictwo i rozwój obszarów wiejskich	30
		Reforma wymiaru sprawiedliwości	25
Mołdawia	335–410	Reforma administracji publicznej	30
		Rolnictwo i rozwój obszarów wiejskich	30
		Reforma policji i zarządzanie granicami	20
	Środki przydzielone w 2014 r.		
Ukraina	355	Specjalny środek: umowa na rzecz budowania państwowości	

⁽¹⁾ Informacje zostały zaczerpnięte ze strony internetowej Europejskiej Służby Działań Zewnętrznych: http://eeas.europa.eu/enp/documents/financing-the-enp/index_en.htm

ZAŁĄCZNIK II

https://www.zm.gov.lv/public/ck/files/Joint_statement_16_04_2015.pdf

---